

بسم الله الرحمن الرحيم
سوالات همراه با پاسخ درس دهم جامعه شناسی (۱) تغییرات هویت اجتماعی

تهیه کننده: پروین نیک زر دبیر علوم اجتماعی ناحیه ۲ یزد

«تحرك اجتماعی چیست؟»

منظور از موقعیت اجتماعی چیست؟ جایگاهی است که فرد در جامعه یا در یک گروه اجتماعی دارد.

۱- شناخت موقعیت اجتماعی فرد چه کاربردی دارد؟ مابا شناخت موقعیت اجتماعی فرد، در باره او اطلاعاتی بدست می آوریم؛ مانند اینکه با چه کسانی در ارتباط است؛ چه انتظاراتی باید از او داشته باشیم؛ چگونه باید با او رفتار کنیم و...

۲- کسب هویت های اجتماعی جدید، با تغییراتی در موقعیت اجتماعی افراد همراه است.

۳- افراد چگونه هویت اجتماعی انتسابی و اکتسابی خود را بدست می آورند؟ افراد در بدو تولد، هویت اجتماعی انتسابی خود را بصورت انفعالی (خودشان در به دست آوردن نقشی ندارند) در محیط خانواده و... می پذیرند. با گذر زمان، آنها به گونه ای فعال، بامحیط اجتماعی خود برخورد می کنند؛ هویت اکتسابی خود را بدست می آورند و متناسب با این هویت اجتماعی جدید، از موقعیت اجتماعی جدیدی برخوردار می شوند.

۴- تحرك اجتماعی چیست؟ جابجایی افراد از یک موقعیت اجتماعی به موقعیت اجتماعی دیگر را تحرك اجتماعی می گویند.

۵- تحرك اجتماعی بر چند نوع است؟ نام برده برای هر یک مثال بیاورید. صعودی، نزولی و افقی. کارمند یک اداره هنگامی که مدیر بخشی از اداره می شود یا مدیر یک بخش، هنگامی که مدیر کل می شود، تحرك اجتماعی صعودی پیدا کرده است. مدیر اداره هنگامی که از مدیریت عزل می شود و به صورت کارمند عادی به کار خود ادامه می دهد، تحرك اجتماعی نزولی دارد. شخصی شغل خود را تغییر می دهد، در صورتی که شغل جدید، موقعیت اجتماعی او را تغییر ندهد، تحرك اجتماعی افقی دارد. مانند کارمندی که از یک بخش اداره به بخش دیگر منتقل می شود.

۶- رده بندی مشاغل در جوامع چگونه است؟ در همه کشورها رده بندی مشاغل وجود دارد ولی رده بندی در کشور های مختلف یکسان نیست. برخی مشاغل در بعضی کشورها از اهمیت بیشتری برخوردارند و بالعکس.

۷- آیا موقعیت اجتماعی افراد صرفا تابع شغل آنهاست؟ موقعیت اجتماعی افراد صرفا تابع مشاغل آنها نیست؛ بلکه به عوامل دیگری مانند علم، ایمان، تقوا، هنر، احترام و... نیز بستگی دارد.

«بخوانیم و بدانیم»:

۸- منظور از **انسداد اجتماعی چیست؟** مسدود بودن راه ارتقا و تحرک اجتماعی صعودی را انسداد اجتماعی می گویند.

۹- **انسداد اجتماعی بیشتر در چه جوامعی وجود دارد؟** انسداد اجتماعی بیشتر در جوامعی وجود دارد که موقعیت اجتماعی افراد بر اساس ویژگی های انتسابی مانند وراثت، نژاد و... تعیین می شود؛ ولی در بیشتر جوامع که مبتنی بر ویژگی های اکتسابی هستند، نیز شرایط به گونه ای است که در عمل، راه تحرک اجتماعی بر محرمان جامعه بسته می شود. مثلاً در جوامعی که رده بندی موقعیت های اجتماعی بر اساس سرمایه اقتصادی است، محرمان با انسداد اجتماعی مواجه اند.

«فرصت ها و محدودیت های تغییرات هویتی کدامند؟»

۱۰- **در جوامع فنودالی غربی، موقعیت اجتماعی افراد گونه تعیین می شد؟** در جوامع فنودالی غربی، موقعیت اجتماعی افراد به رابطه آنها با زمین بستگی داشت.

۱۱- **جامعه فنودالی به چند طبقه تقسیم می شد و شامل چه گروه هایی بودند؟** به سه طبقه. برخی ارباب و گروهی رعیت بودند. در این جوامع، طبقه ای از مردم عادی هم وجود داشت که نه اشراف بودند و نه رعیت. به همین دلیل از آنها به طبقه سوم یاد می شد که شامل صراف، بنا، کفاش و... بود.

۱۳- **طبقه سوم در جامعه فنودالی چه موقعیتی داشت؟** این طبقه هویت منفی و پست داشت و از نظر قانونی و اجتماعی از هیچ اهمیت و اعتباری برخوردار نبود؛ ولی به علت فواید و کارکردهایی که داشت، تحمل می شد.

۱۴- **طبقه سوم در جامعه فنودالی جهت کسب اعتبار برای خود چه کرد؟** این طبقه همان طبقه متوسط بود که جهت کسب اعتبار برای خودش، به ارزیابی گروه های دیگر بر اساس مفید بودن یا نبودن آنها پرداخت و با ارزیابی اشراف با معیار فایده مندی، آنها را بی اعتبار ساخت، زیرا خود را تولید کننده و مفید، و اشراف را مصرف کننده و سربار جامعه معرفی می کرد.

۱۵- **پذیرش فرهنگ فایده مندی توسط مردم، منجر به پیدایش چه فرهنگ و نیز چه جوامعی شد؟** پذیرش این معیار توسط مردم، به پیدایش فرهنگ فایده گرایی منجر شد که همه انسان ها را صرفاً بر اساس همین ملاک ارزیابی می کرد. این روند به شکل گیری جوامعی انجامید که در آنها وضعیت اقتصادی افراد، موقعیت اجتماعی آنها را معین می کرد و سایر ویژگی های هویتی به آن وابسته می شد.

۱۶- **تحرك اجتماعى در جوامع مختلف، بر چه اساس صورت مى گيرد؟** در جهان هاى اجتماعى مختلف، فرصت هاى پيش روى افراد براى تحرك اجتماعى و كسب هويت اجتماعى متفاوت است. هر جامعه اى به تناسب عقايد و ارزش هاى كه دارد، برخى تغييرات هويتى و تحرك هاى اجتماعى را تشويق و برخى ديگر را منع مى كند.

۱۷- **تحرك اجتماعى در جامعه نژادى چگونه است؟** جامعه اى كه بر اساس ارزش هاى نژادى شكل مى گيرد، صرفاً براى يك نژاد خاص، امكان تحرك اجتماعى صعودى را فراهم مى آورد. (جامعه آپارتايد يا جدانژادى)

۱۸- **تحرك اجتماعى در جامعه اى كه قواعد و روابط آن بر اساس ارزش هاى اقتصادى است، چگونه است؟** تحرك اجتماعى صعودى را تنها براى كسانى ممكن مى سازد كه منابع ثروت را در اختيار دارند.

۱۹- **تحرك اجتماعى درجهانى كه حول ارزش هاى دنيوى شكل مى گيرد، چگونه است؟** جهانى كه حول ارزش هاى دنيوى و اين جهانى شكل مى گيرد، تحرك اجتماعى را در محدوده همان ارزش ها به رسميت مى شناسد.

۲۰- **درجهان سکولار، چه هويتى اجازه بروز و ظهور ندارد؟ مثال بياوريد.** دريك جهان سکولار، هويت دينى و معنوى افرادنى تواند بروز و ظهور اجتماعى داشته باشد. در اين جهان فعاليت هاى كه هويت دينى افراد را آشكار مى كند، منع مى شوند. براى نمونه، مى توان به جلوگيرى از تحصيل دختران محجبه در برخى جوامع غربى اشاره كرد.

۲۱- **آيا در جوامع سکولار، امكان رأى دادن به قوانين الهى وجود دارد؟ مثال بياوريد.** در جوامع سکولار و دنيوى امكان رأى دادن به قوانين الهى وجود ندارد. اكثريت مردم الجزاير در سال ۱۹۹۱م به حاكميت اسلامى رأى دادند، اما كودتاى نظامى مانع از اجراى نتايج انتخابات شد. رئيس جمهور وقت آمريكا در دفاع از اين كودتا گفت كه مردم الجزاير نياز به دموكراسى كنترل شده دارند.

۲۲- **درجهان معنوى چه هويت هاى به رسميت شناخته نمى شود؟** دريك جهان دينى و معنوى، هويت هاى كه ابعاد متعالى و الهى انسان را نفى كنند، به رسميت شناخته نمى شود.

«بخوانيم و بدانيم»:

۲۳- **به چه دليل امروزه شغل اهميت فزاينده اى پيدا کرده است؟** در جامعه سرمايه دارى، مالكيت ثروت همراه باشغل از پايه هاى اساسى هويت يابى هستند. به همين دليل امروزه، شغل اهميت فزاينده اى پيدا کرده است.

۲۴- درجهان اسلام، چه مشاغلی حرام، مکروه و مستحب هستند؟ درجهان اسلام برخی مشاغل مانند رباخواری و... حرام اند و انسان مسلمان نباید به آنها نزدیک شود. برخی مشاغل نیز با اینکه حرام نیستند، ولی از مسلمانان خواسته شده آنها را نپذیرند. این مشاغل مکروه اند مانند دلالی. در مقابل، این جهان بعضی مشاغل و حرفه ها را تشویق و افراد را برای اشتغال به آنها ترغیب می کند. این دسته مشاغل مستحب اند؛ مانند زراعت.

۲۵- یکی از عوامل تأثیرگذار در تربیت و هویت یابی انسان چیست؟ شغل

۲۶- اساس منع و ترغیب اسلام نسبت به مشاغل و حرفه ها چیست؟ آثار مخرب یا سازنده این حرفه ها بر تربیت و هویت انسان هاست. اسلام، برخی شغل ها را تحسین می کند؛ زیرا انسان سازند و برخی حرفه ها را مذمت می کند؛ زیرا مخرب انسان اند.

۲۷- اگر تغییرات هویتی مطابق عقاید و ارزش های جامعه نباشد و فراتر از فرصت هایی باشد که در یک جهان اجتماعی وجود دارد، چه اتفاقی رخ می دهد؟ تعارض فرهنگی بوجود می آید.

۲۸- چه موقع تغییرات هویتی افراد مورد تشویق و نیز تأیید جامعه قرار می گیرد؟ مادامی که هویت اجتماعی افراد در چارچوب عقاید و ارزش های اساسی جامعه شکل می گیرد، تغییرات هویتی افراد و گروه ها با هویت جهان اجتماعی سازگار است و مورد تشویق و تأیید جامعه نیز قرار می گیرد. فردی که باتلاش و پشتکار خود، در یکی از عرصه های اجتماعی دست به نوآوری می زند و از این طریق، موقعیت اجتماعی خود و بخشی از افراد جامعه را ارتقا می بخشد، مورد تأیید جامعه واقع می شود.

۲۹- تعارض فرهنگی چیست؟ و چه پیامدی به دنبال دارد؟ تغییرات هویتی افراد، گاه از مرزهای مورد قبول جهان اجتماعی فراتر می رود. اگر تغییرات هویتی بیرون از مرزهای مقبول جهان اجتماعی رخ دهد و شیوه هایی از زندگی را که با عقاید و ارزش هادر تقابل هستند به دنبال بیاورد، به تعارض فرهنگی منجر می شود که اضطراب و نگرانی های اجتماعی فراوانی به همراه دارد.

۳۰- علل تعارض فرهنگی چه می باشد؟ تعارض فرهنگی :

گاه ناشی از علل درونی است و به نوآوری ها و فعالیت های اعضای جهان اجتماعی باز می گردد. گاه ناشی از علل بیرونی است و پیامد تأثیرپذیری از جهان های اجتماعی دیگر است.

«پاسخ نمونه بیاورید صفحه ۸۴»:

تحرك اجتماعى گاه درون يك نسل (يك فرد در طول زندگى خودش) و گاه در دو نسل (يك فرد نسبت به والدینش) اتفاق مى افتد. نمونه هاى از تحرك اجتماعى درون نسلى و میان نسلى را بیان كنید. میان نسلى: فرزند يك كارمند، پزشك مى شود (صعودى) فرزند پزشك، مغازه دار مى شود. (نزولى) فرزند معلم، كارمند مى شود. (افقى).

درون نسلى: وقتى يك شخص، موقعیت خود را تغییر دهد كه ممكن است: صعودى، نزولى و افقى باشد.

«استدلال كنید صفحه ۸۷»:

آیا هر نوع ابداع و نوآوری یا هر نوع مواجهه با جهان های اجتماعى دیگر، به تعارضات فرهنگى منجر مى شود؟ برای هر مورد نمونه هاى ذکر کنید. خیر. اگر از مرزهاى مورد قبول جهان اجتماعى فراتر نرود، منجر به تعارض فرهنگى نمى شود. نوآوری هاى كه نه تنها موجب تعارض فرهنگى نشده اند بلکه ارتقا فرهنگى را بدنبال داشته است.

نوآوری در زمینه دانش هاى بنیادین مانند انرژی اتمى و سلول هاى بنیادین پذیرفته شده و تعارض فرهنگى ایجاد نکرده است.

مد و نوآوری در زمینه پوشش در ایران كه متناسب با فرهنگ حجاب و پوشش در ایران نیست، تعارض فرهنگى ایجاد کرده است.